

ZAPISNIK

sa 34. sjednice Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje Skupštine Crne Gore, održane 26. novembra 2018. godine

Sjednica Odbora je počela u 10 sati.

Odborom je, na sjednici, predsjedavao poslanik dr Suad Numanović, predsjednik Odbora.

Sjednici Odbora su prisustvovali poslanici, članovi Odbora: Maja Bakrač, mr Boris Mugoša, dr Nedžad Drešević, Janko Vučinić i dr Vera Bulatović.

Sjednici Odbora nijesu prisustvovali poslanici, članovi Odbora: doc.dr Draginja Vuksanović Stanković, Nikola Divanović i dr Halil Duković.

Sjednici Odbora je, u skladu sa članom 65 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovao poslanik Mirsad Murić, kao zamjena poslanika dr Halila Dukovića.

Pored članova Odbora, sjednici su prisustvovali: dr Melvida Gusinjac, v.d. generalnog direktora Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja, prim. dr Gordana Rašović, direktorica Zavoda za transfuziju krvi Crne Gore, dr Mirjana Praštalo Grubiša iz Zavoda za transfuziju krvi Crne Gore, dr Nebojša Kavarić, direktor Doma zdravlja Podgorica, dr Aleksandra Marjanović iz Savjetovališta za HIV/AIDS Instituta za javno zdravlje Crne Gore, dr Alma Čičić, šefica Odsjeka za polno i krvlju prenosive bolesti u Institutu za javno zdravlje Crne Gore, dr Mišo Pejković, izvršni direktor CAZAS-a i Marija Milić, koordinatorka programa direktne asistencije za osobe koje koriste droge u NVO Juventas.

Rad sjednice pratili su akreditovani mediji.

Za sjednicu je predložen i jednoglasno usvojen sljedeći

DNEVNI RED:

OBILJEŽAVANJE SVJETSKOG DANA BORBE PROTIV HIV/AIDS-A

Uvodno izlaganje o obilježavanju Svjetskog dana borbe protiv HIV/AIDS-a imao je **predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Suad Numanović**. Istakao je da je Crna Gora uvela program za HIV/AIDS 1985. godine, kao dio programa bivše Republike Jugoslavije, a četiri godine kasnije 1989. godine je registrovan prvi slučaj HIV infekcije u Crnoj Gori, jer, do tada, u izvještajima nadležnih službi iz ostalih republika bivše SFRJ nije bilo registrovanih slučajeva iz Crne Gore. Prema izvještaju Ujedinjenih nacija za AIDS (UNAIDS) prošle godine je u svijetu živjelo sa HIV-om oko 36,9 miliona osoba, od čega se liječilo 21,7 miliona osoba. U istom periodu blizu 1,8 miliona osoba se zarazilo virusom, dok je oko 940.000 osoba umrlo od AIDS-a. Prema rezultatima izvještaja Ujedinjenih nacija za AIDS (UNAIDS-a), prošle godine je 75% osoba od ukupnog broja zaraženih HIV-om znalo da su zaraženi, dok je taj broj 2015. godine iznosio 67%. U 2017. godini u Crnoj Gori registrovano je 26 novih HIV/AIDS slučajeva, što je za 23,5% manje nego u 2016. godini kada je broj novoregistrovanih osoba od HIV-a bio 34. U 2017. godini, u momentu postavljanja dijagnoze HIV infekcije, 13 novoregistrovanih osoba je bilo u stadijumu AIDS-a, dok je 12 osoba registrovano u fazi asimptomatske HIV infekcije. Jedna osoba je registrovana u fazi akutnog retroviralnog sindroma, a u 2017. godini registrovana su 4 smrtna ishoda od AIDS-a. Testiranje u Crnoj Gori, u proteklih nekoliko godina, značajno je unaprijeđeno uspostavljanjem mreže od osam regionalnih savjetovaštva za povjerljivo savjetovanje i testiranje (Bar, Kotor, Herceg Novi, Podgorica, Nikšić, Bijelo Polje, Berane, Pljevlja). U ovim savjetovaštima tokom 2017. godine testirana je 1.084 osoba, koja je bila u riziku u odnosu na HIV, što je za 13% više nego u prethodnoj godini. Podsjetio je da je Skupština Crne Gore 14. februara 2018. godine donijela Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti, kojim se propisuje zaštita stanovništva od zaraznih bolesti u Crnoj Gori, mjere za njihovo sprječavanje, suzbijanje i iskorjenjavanje, sprovođenje epidemiološkog nadzora, nadležni subjekti za njihovo sprovođenje, način obezbjeđivanja sredstava za njihovo sprovođenje, vršenje nadzora nad izvršenjem ovog zakona, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti. Takođe, podsjetio je da je u Crnoj Gori usvojena Nacionalna strategija za borbu protiv HIV/AIDS-a za period od 2015-2020. godine, čime je stvoren osnovni preduslov za efikasniji i sveobuhvatniji odgovor na epidemiju HIV-a, sa ciljem da Crna Gora bude zemlja sa niskom stopom rasta HIV infekcije i univerzalnim multisektorskim pristupom prevenciji, liječenju i podršci osobama koje žive sa HIV-om. Prevalencija ove infekcije u Crnoj Gori predstavlja jednu od najnižih u regionu i Evropi. Prema ocjeni delegacije Globalnog fonda Crna Gora je najbolji primjer, na Balkanu i šire, dobrog odgovora na HIV i odgovornog pristupa Vlade, kako

u zbrinjavanju ove populacije, tako i obezbjeđivanju zdravstvene zaštite i brige o zdravlju cjelokupnog stanovništva.

Dr Melvida Gusinjac, v.d. generalnog direktora Direktorata za zdravstvenu zaštitu u Ministarstvu zdravlja je istakla da je Ministarstvo zdravlja formiralo Nacionalnu komisiju za borbu protiv HIV/AIDS-a, čiji su članovi relevantni predstavnici, ljekari, farmaceuti i tehnolozi iz više institucija i da je formiran Nacionalni komitet za borbu protiv HIV/AIDS-a, koji je, takođe, održao sastanak posvećen obilježavanju Svjetskog dana borbe protiv HIV/AIDS-a. Navela je da je u toku Evropska nedelja testiranja na HIV, koja je počela 23. novembra 2018. godine i trajeće do 30. novembra 2018. godine. Takođe, navela je da je dogovoreno da se Nacionalna konferencija za borbu protiv HIV/AIDS-a održi od 3 - 5. decembra 2018. godine.

Prim. dr Gordana Rašović, direktorica Zavoda za transfuziju krvi Crne Gore je navela da je njihova specifičnost to što rade sa dobrovoljnim davaocima krvi, koji moraju biti zdrave osobe. Prema dosadašnjim podacima Crna Gora spada u zemlje sa niskom prevalencijom HIV infekcije. Navela je da među dobrovoljnim davaocima krvi u Crnoj Gori, u toku: 2014. godine nije bio registrovan ni jedan slučaj HIV infekcije, 2015. godine su registrovana dva slučaja, 2016. godine je registrovano pet slučajeva, a u toku 2017. godine su registrovana tri slučaja. Objasnila je da, nakon uspostavljanja pozitivnosti na HIV infekciju, dobrovoljnog davaoca krvi, prosljeđuju Institutu za javno zdravlje da potvrde status istog, nakon čega se osoba kod koje se dijagnostikovao virus obavještava o dobijenim rezultatima testiranja i upućuje dalje infektologu u epidemiološkoj službi. Navela je podatak da je, do 1. novembra 2018. godine, od ukupno 14.793 dobrovoljnih davalaca krvi, registrovan jedan slučaj HIV infekcije. Istakla je da svaka jedinica krvi dobrovoljnih davalaca se testira na četiri zakonom propisana oboljenja: uzročnike HIV infekcije, hepatitisa B i C i sifilisa. Istakla je da je cilj Zavoda da, u narednom periodu, uvede dodatno nadtestiranje, nukleinskim aminokiselinama, koje je osjetljivije od postojećeg. Takođe, istakla je da od 2010. godine vrše eksternu provjeru laboratorijskog rada, u saradnji sa laboratorijom Savjeta Evrope (EDQM).

Dr Nebojša Kavarić, direktor Doma zdravlja Podgorica je istakao da kampanja savjetovanja, promocije i testiranja na HIV, kao i na sve druge seksualno prenosive bolesti je doprinijela da se poveća broj mladih ljudi koji se testiraju na HIV/AIDS. Uputio je apel da poslanici povedu računa, svake godine, prilikom usvajanja Zakona o budžetu Crne Gore o iznosu budžetskih sredstava koji se planiraju za preventivu. Istakao je da je testiranje dio odgovornog ponašanja svakog pojedinca prema samom sebi, porodici i zajednici. Naveo je da oko 3.000 mladih ljudi godišnje prođe edukativne servise, u okviru Doma zdravlja Podgorica, a oko 7.000 u domovima zdravlja širom Crne Gore.

Dr Aleksandra Marjanović iz Savjetovališta za HIV/AIDS Instituta za javno zdravlje Crne Gore je istakla da Institut sa Savjetovalištem za HIV/AIDS i Mreža savjetovanja po domovima zdravlja koji se nalaze u Kotoru, Herceg Novom, Baru, Podgorici, Nikšiću, Beranama i Pljevljima u periodu od 23 – 30. novembar 2018. godine sprovode dobrovoljno povjerljivo testiranje i savjetovanje na HIV infekciju, hepatitis B i C. Takođe, istakla je da je pored testiranja, veoma važno da svi građani dobiju savjetovanje kako da rizična ponašanja promijene u odgovorno, kako prema sebi, tako i prema drugima. Navela je da će se vršiti i testiranje i savjetovanje na terenu, u okviru „Drop in centara“, u saradnji sa NVO sektorom, što je veoma bitna saradnja, kako bi se došlo do populacije u povećanom riziku. Takođe, navela je da će se testiranje obaviti i u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija i Omladinskom centru. Putem medija, kroz televizijske emisije, je veoma važno uticati na informisanost građana o važnosti da znaju svoj HIV status, kako bi se terapija uključila na vrijeme. Objasnila je da u okviru Doma zdravlja Podgorica ne postoje savjetovališta za HIV, ali da je svaka osoba koja radi u Savjetovališta za mlade u Domu zdravlja Podgorica prošla edukaciju iz dobrovoljnog i povjerljivog savjetovanja i testiranja. Istakla je da Dom zdravlja Podgorica ima u planu da narednih godina napravi specifično Savjetovališta za HIV, u okviru Studentske poliklinike, koje bi bilo namijenjeno studentskoj populaciji. Dr Marjanović je navela da je Institut sproveo desetak edukativnih seminara i radionica za stomatologe, stomatološke sestre i tehničare u Crnoj Gori, na kojima se govorilo o prevenciji krvlju prenosivim bolestima.

Dr Alma Čičić, šefica Odsjeka za polno i krvlju prenosive bolesti u Institutu za javno zdravlje Crne Gore je istakla da je HIV infekcija u Crnoj Gori, za sada, jedno dobro kontrolisano hronično zdravlje, sa kojim se ne samo živi, već i stari. Osobe inficirane HIV-om mogu doživjeti duboku starost, imati kvalitetan produktivan život, kao osobe koje nijesu inficirane, pod uslovom da se infekcija otkrije u ranom stadijumu. Objasnila je da je HIV infekcija virus humane imunodeficijencije, koji prolazi kroz tri stadijuma. Nakon infekcije kada virus uđe u organizam napada imunološke ćelije organizma i poslije određenog vremena virus ulazi u stadijum latencije, kada nema nikakvih simptoma, a dužina tog perioda zavisi od osobe do osobe. Nekada je taj period latencije prije uvođenja terapije trajao od dvije do 10 godina, a danas traje 20, 30 ili više godina. AIDS je posljednji, simptomatski stadijum kada organizam više ne može da se bori protiv infekcije. Istakla je da je epidemija HIV infekcije jedinstvena u ljudskoj istoriji, kojom se za 35 godina, koliko traje, inficiralo preko 77 miliona ljudi, od čega je, na svjetskom nivou, od posljedica AIDS-a umrlo preko 35 miliona ljudi. Ogromni se naponi ulažu kako bi se širenje ove infekcija zaustavilo. Istakla je da je procenat osoba (na svjetskom nivou), koje su bile na terapiji u 2017. godini, za 2 miliona veći nego 2016. godine, a za 8 miliona veći nego 2010. godine. Ogromni naponi se ulažu kako bi se poboljšao pristup, zato što je dokazano da osobe koje na vrijeme otkriju HIV infekciju i u tom ranom periodu im se uključi terapija, mogu dovesti broj kopija virusa u krvi na nulu, a takve osobe ne mogu da

prenesu virus. Objasnila je da se u Crnoj Gori sprovodi nadzor druge generacije, da se ne analizira situacija samo na osnovu prijavljivanja bolesti, već prikupljanja podataka iz različitih izvora, kako bi stekli sveobuhvatnu epidemiološku sliku. Istakla je da, prema podacima, Crna Gora spada u zemlje sa niskom stopom prevalencije, ali da imamo sve uslove da ako se zaustave preventivni naponi, koji se ulažu u Vladin i NVO sektor, Crna Gora može imati dalekosežnije posljedice. Istakla je da je preko 90% osoba inficiranih HIV-om u odrasloj reproduktivnoj dobi od 20-49 godina, osoba mlađih od 20 godina je manje od 2%, a od 10-19 godina nema otkrivenih HIV infekcijom. Trend prosječne starosti prilikom otkrivanja HIV infekcije se održava između 30-35 godina. Dr Čičić je saopštila podatke da je u Crnoj Gori najzastupljenije prenošenje HIV infekcije nezaštićenim seksualnim kontaktom 86%, od čega je 56% sa muškaraca koji imaju seksualne odnose sa muškarcima, homoseksualnim odnosom i zadržava trend porasta u Crnoj Gori od 2005. godine. Transmisija putem krvi je rijetka i u 1% slučajeva se desila putem transfuzije inficiranom krvlju u zdravstvenim ustanovama van granica Crne Gore, 2% je inficirano injektiranjem psihoaktivnih supstanci, 2% je inficirano vertikalnom transmisijom, a u 7% slučajeva je nepoznat način transmisije.

Dr Mišo Pejković, izvršni direktor CAZAS-a je istakao da je od 2015. godine NVO sektor izgubio finansiranje od strane Globalnog fonda, jer, po Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, Crna Gora spada u zemlje sa srednjim razvojem, pa samim tim, nema uslova da aplicira za sredstva Globalnog fonda. Takođe, istakao je da su 2015. godine izgubili pravo na finansiranje od strane Globalnog fonda, a posljedica toga je bila gašenje svih servisa. Međutim, Skupština Crne Gore je izglasala 2016 i 2017. godine u Predlogu zakona o budžetu Crne Gore određena sredstva za finansiranje servisa nevladinim organizacijama koje se bore protiv HIV/AIDS-a u Crnoj Gori, a u 2018. godini Ministarstvo zdravlja je preuzelo to finansiranje. Naveo je da će za naredne tri godine imati na raspolaganju novčana sredstva u iznosu od milion eura za finansiranje servisa, od čega će 40% tih sredstava finansirati Ministarstvo zdravlja, a sredstva u iznosu od 596.000€ su dobijena zahvaljujući zajedničkim naporima Ministarstva i nevladinog sektora. Pojasnio je da je veoma važno uticati na korisnike koji injektiraju (koriste iglu i špric) psihoaktivne supstance da koriste svoju iglu i špric jer, u suprotnom, može doći do prenošenja HIV infekcije upotrebom tuđeg pribora.

Marija Milić, koordinatorka programa direktne asistencije za osobe koje koriste droge u NVO Juventas je navela da NVO Juventas u saradnji sa NVO Cazas sprovodi preventivne programe za smanjenje štete, u borbi protiv sprečavanja širenja HIV infekcije u Crnoj Gori. Tokom 2018. godine NVO Juventas se obratilo 348 osoba 1.654 puta, u okviru „Drop-in centara“ za osobe koje koriste droge. Istakla je da je veoma važno testiranje koje se sprovodi na terenu, a od ove godine testiranje će se obaviti i u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija.

Navela je da je NVO Juventas u oktobru tekuće godine posjetila nekoliko osnovnih škola, u kojima je održala preventivne radionice sa nastavnicima i učenicima 6 i 7. razreda.

Mr Borisa Mugošu, člana Odbora je zanimalo da li postoji u okviru Doma zdravlja Podgorica savjetovalište za HIV, a ukoliko ne postoji da li postoje planovi za njegovo otvaranje, s obzirom da u Podgorici u jednom danu boravi 1/3 stanovništva Crne Gore, a i po broju posjeta domovima zdravlja to je takođe 1/3 posjeta na nivou Crne Gore. Takođe, zanimala ga je starosna struktura osoba inficiranih HIV virusom i odnos ljudi koji koriste psihoaktivne supstance i ljudi inficiranih HIV virusom.

Maja Bakrač, članica Odbora je istakla da ohrabruje činjenica da Crna Gora spada u grupu zemalja sa niskim nivoom epidemije i da su preventivne mjere ključ u dijelu smanjenja rizika širenja infekcije. Poslanicu Bakrač je zanimalo koliko je maloljetnih osoba inficirano HIV virusom i da li se NVO sektor bavi određenim aktivnostima kada je u pitanju informisanost i edukacija djece u srednjim školama. Takođe, pitala je prisutne predstavnike nevladinih organizacija da li postoje kampanje u kojima se posjećuju škole i fakulteti kako bi se đaci i studenti informisali, kako bi izbjegli zonu rizika.

Poslanika Mirsada Murića je zanimalo da li postoje statistički podaci o načinu prenošenja HIV infekcije sa osobe na osobu. Takođe, zanimalo ga je da li bi izborni predmet Zdravi stilovi života, koji imaju djeca u osnovnim školama, u okviru kojega je tema o HIV/AIDS-u zastupljena na 10 časova, mogao da pređe u redovni predmet djeci u osnovnim školama.

Dr Nedžada Dreševića, člana Odbora je zanimalo da li se vrši edukacija stomatologa, kada je prevencija HIV infekcije u pitanju, s obzirom na činjenicu da je prije 10 godina bila reforma stomatološke zdravstvene zaštite u Crnoj Gori.

Dr Vera Bulatović, članica Odbora je pohvalila rad Instituta za javno zdravlje, s obzirom na napore koje on ulaže od kada se virus HIV-a pojavio u Crnoj Gori i uputila je apel Ministarstvu zdravlja da im iz budžeta opredjeljuje mnogo više novčanih sredstava, kako bi imali uslova da se bore protiv, do sada poznatih i nepoznatih, infekcija. Istakla je da je na sjednici trebao biti pozvan neko od predstavnika farmaceuta, koji bi nam mogao dati informacije o lijekovima koje koriste osobe inficirane HIV/AIDS-om. Poslanicu Bulatović je zanimalo da li postoje smjernice za otkrivanja i liječenja HIV/AIDS-a u Crnoj Gori.

Janka Vučinića, člana Odbora je zanimalo od kada se vode statistički podaci o infekciji HIV/AIDS u Crnoj Gori i ko je najviše doprinio niskoj stopi prevalencije HIV infekcije u Crnoj Gori. Takođe, zanimalo ga je u kojoj regiji u Crnoj Gori ima najviše oboljelih od HIV-a i da li je edukacija podjednako zastupljena u svim djelovima Crne Gore.

Na osnovu diskusije, kroz završnu riječ, **predsjednik Odbora za zdravstvo, rad i socijalno staranje dr Suad Numanović** predložio je određene zaključke, koji će biti prosljeđeni nadležnim organima za njihovo sprovođenje. Istakao je da bi se postigao cilj da Crna Gora bude zemlja sa niskom stopom rasta HIV infekcije i unaprijedio kvalitet života već oboljelih od HIV/AIDS-a potrebno je boriti se protiv diskriminacije ljudi koji žive sa HIV/AIDS-om, kritičkim pregledom i posmatranjem zakonodavstva, politike i prakse u cilju promovisanja svih ljudskih prava za ljude koji žive sa HIV/AIDS-om i članove inficiranih zajednica. Takođe, neophodno je osnažiti zdravstveni sistem, uključiti druge sektore i NVO koji će, u skladu sa dogovorenim principima, raditi zajedno kako bi se izbjegle medicinske, socijalne i ekonomske posljedice HIV-a i obezbijedio održiv multisektorski odgovor na HIV. Investirati u javna istraživanja i razvoj da bi se obezbijedila lakša i prilagodljivija, pogodnija upotreba terapije i dijagnoze koja bi podržala pristup liječenju i poboljšala kvalitet života ljudi koji žive sa HIV-om. Potrebno je uložiti napore da mladi muškaraci i žene od 15 do 25 godina imaju pristup informacijama i omogućiti pristup servisima koji su neophodni za razvijanje sposobnosti za život da bi se smanjila ranjivost na HIV infekciju, u dijalogu sa mladima, roditeljima, porodicama, predavačima i zdravstvenim radnicima. Potrebno je omogućiti da HIV pozitivne žene i buduće majke imaju pristup servisima visokog kvaliteta za reprodukciju i materinstvo da bi se spriječio prenos majka-dijete, a time i eliminisala HIV infekcija beba. Veoma je važno kontrolisati prevalenciju polno prenosivih infekcija, naročito kod onih koji su ranjivi na HIV/AIDS, putem povećanja uloge društvene svijesti za prenos HIV-a. Treba oformiti čvrsto partnerstvo sa medijima prepoznati kritičku ulogu koju mediji imaju na stavove i obezbjeđivanje potrebnih informacija o HIV/AIDS-u.

Sjednica je završena u 11 sati i 30 minuta.

Sekretarka Odbora

Snežana Kaluđerović

Predsjednik Odbora

dr Suad Numanović